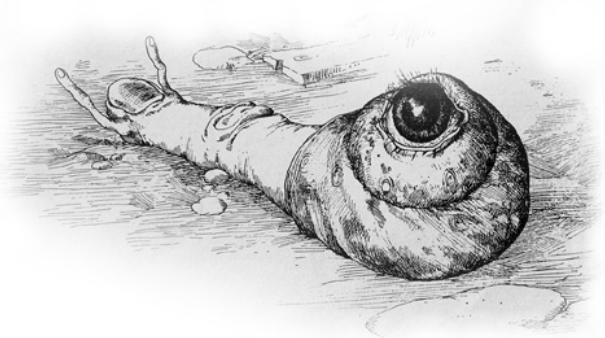

מצזק ע' קווירית

זין לייאוגיס קוויריים, גיליון 8, 6 אוקטובר 2009

איליין בנס, האם דמותה פמיניסטית? כתבה מיוחדת לרגל האיחוד בסדרה "תרגיע"

האיחור של חברי "סיינפלד" המיתולוגית הינו אירוע טלוויזיוני ללא ספק, לכבודו בחרתי להתייחס למאמרה של החוקרת שרה א. וורת', אותו הקדישה לדמותה של איליין בנס (ג'וליה לואיס דרייפוס). האם דמותה של איליין היא פמיניסטית? שואלת וורת' במאמרה. נשים במיוחד, נוטות להצטייר בטלוויזיה בצורה סטריאוטיפית. איליין בנס מכריזה לדעת וורת' מלחמה על הסטריאוטיפ של נשים בנות שלושים ומשהו, ואולם דמותה איננה בהכרח דוגמא מופתית לחיקוי. עד כמה היא תואמת סמל פמיניסטי של שנות ה-90, בהן שודרה הסדרה?

איליין לא נכללה במקור בפרק הניסיון (פיילוט) של "יומני סיינפלד" (שמה המקורי והניסיוני של הסדרה), מספרת וורת'. דמותה צורפה מאוחר יותר מכיוון שמפיקי NBC חששו שסדרה המתמקדת בשלושה גברים לא תהפך ללהיט. סיינפלד עצמו טען אז, שלתוכנית "חסר אסטרוגן" וההחלטה שנפלה הייתה להפוך את איליין מבת זוג הזמנית של ג'רי לאקסית שלו. דמותה לא נכללת גם בפיילוט שג'רי וג'ורג הוגים בסדרה. הם טוענים שאינם מסוגלים לכתוב אישה. וורת' מתייחסת לטענה זו ברצינות רבה, ואולם לטעמי, מדובר בהתייחסות אירונית ברורה, שאף מלגלגת על טענה זו שכה רווחת אצל כותבים, שכן, ידוע היטב שבסדרה האמיתית שולבה דמותה של איליין בהצלחה רבה. מה גם, שבהמשך מתברר שג'רי וג'ורג אינם מצליחים לכתוב אפילו את עצמם, ובכך מוכיחים כי הבעיה איננה טמונה בקושי אמיתי לכתוב דמות נשית, אלא בהיעדר כישורי כתיבה בכלל...

ורת' מותחת ביקורת גם על היעדר חברות לאיליין, (או כפי שקרמר מטיח בה: "את אישה של גברים – את שונאת נשים אחרות והן שונאות אותך") אולם הסדרה מציגה חברויות בין נשים כעניין הגורם להיסטריה גברית. ברגע שאיליין חוברת לארוסתו של ג'ורג, לוקה זה בהתקף חרדה פן יומת "ג'ורג העצמאי".

בתוך החברה הסיינפלדית הבדויה בה היא חיה, איליין בהחלט מצליחה לממש שוויון זכויות וחובות, אולם לדעת וורת' אין דיי בכך להגדירה כפמיניסטית. איליין היא האקדמאית היחידה בחבורה שהשיגה את התואר מאוניברסיטה איכותית וידועה ברמתה הגבוהה. היא גם היחידה מהחברים שמחזיקה משרה קבועה. היא הפקחית, היציבה והעצמאית מכולם בסדרה. אבל וורת' טוענת, שעובדה זו רק עושה אותה "אחת מהבחורים". האם היא מצייתת לעקרונות המוסר הפמיניסטיים עפ"י וורת', שאחד מהם הוא מידת חמלה נשית להבדיל מצדק גברי? וורת' מסתמכת כאן על אבחנה של החוקרת קרול גיליגן. גיליגן בדקה מדוע נשים מקבלות בעקביות ציונים נמוכים יותר מגברים במבחני הבשלות המוסרית. נראה היה לה בלתי סביר, שנשים קבוצה, הינן פחות מוסריות מגברים. היא הגיעה למסקנות שלנשים מוסר שונה והן נוטות לקחת בחשבון את ייחודה של מערכת היחסים בה מדובר בכל מקרה ולכן

מבטאות חמלה, שהיא פחות אופיינית לגברים (כפי שמעידים תוצאות המבחנים). מסקנתה של וורת' מכך, היא שדווקא בגלל שאיליין היא אישה, צורמים חוסר החמלה והאכפתיות שלה (על אף שאלה מהווים מאפיין בולט אצל כל הדמויות בסדרה). מכאן ואילך פורסת וורת' ניתוח בלתי מחמיא של דמותה של איליין שנועד להוכיח עד כמה היא חסרת חמלה ואכפתיות.

ועם זאת, אומרת וורת', איליין היא עדיין דמות חיובית יותר לחיקוי, מאשר כל נשות הקאסט של סדרות "חברים" שאף אחת מהדמויות הנשיות בה איננה יציבה, וורת' מגדירה אותן כמושכות, ריקניות ודקות גזרה כמו דוגמניות (בעוד שהשחקנים הגברים העלו במשקלם במהלך הצילומים). למרות כל האמור

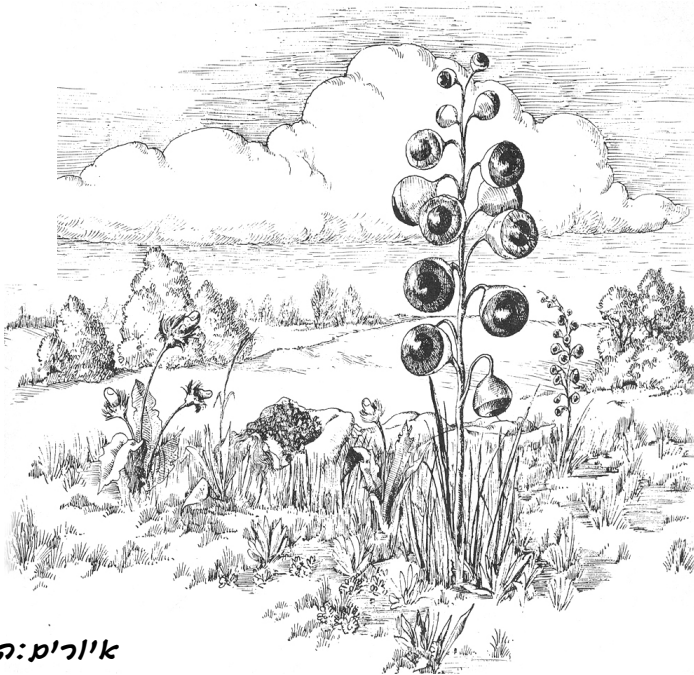

לעיל, אומרת וורת', קיימות כנראה באיליין נטיות פמיניסטיות ואין ספק שהיא עצמה תוצר של פמיניסטיות.

ברצוני להציע פירוש אחר לדמותה של איליין מזה של וורת'. לכאורה קיומה של אישה חזקה הוא מנוגד לתרבות המיינסטרים, ואולם, שנות ה-90 של המאה הקודמת היו עשור של נשים בטלוויזיה. נשים הובילו וכיכבו בסדרות המצליחות הבולטות. "מרפי בראון" ו"רוזאן", הן רק חלק קטן מהדוגמאות לתוכניות שהובילו אז את טבלאות הצפייה. היה זה "שם דבר" בשנים אלה, שטלוויזיה היא תחום שליטתן של כוכבות נשיות ואקלים זה הוא שאפשר גם דמות חזקה כדמותה של איליין בנס. למרבה הצער תקופה זו חלפה, ממש כשם שבקולנוע הקיץ בזמנו הקיץ על דמויות נשיות חזקות, כתגובת נגד לעצמאות נשית "מוגזמת" בחיים האמיתיים (כתוצאה ממלחמה או המהפכה הפמיניסטית. זו הסיבה שדווקא סרטים ישנים, דוגמת שנות ה-30, מפליאים בעומק ובחוזק שהם מייחסים לדמות נשית).

נשאלת לדעתי השאלה המתבקשת, האם וורת' עצמה, לא מייצרת "סרגל מוסרי" נוסף (בדומה למבחני הבשלות המוסרית שחקרה גיליגן) שנשים תמיד יכשלו בו באופן יחסי. שכן, כפי שמסבירה וורת בעצמה, איליין אינה מוסרית פחות מחבריה הגברים, רק ההתייחסות לנשיותה היא שגורמת לה להצטייר באור רע יותר. המאמר המלא מופיע בספר "סיינפלד ופילוסופיה (ספר על הכל וכלום)" בעריכת ויליאם ארווין (תורגם לעברית).

צ' בר
D_tv25@hotmail.com

איור: האריס

HELP! HELP! THEY'RE EVERYWHERE!

החל מה-25.10

HELP! HELP! THEY'RE EVERYWHERE!

החל מה-25.10